

RAHVUSLIPPUDE
ALL: Eestlaste manifestatsioonil Petrogradis 26. märtsil 1917 kanti sinimustvalgeid lippe, mis olid vahetult enne selleks puhuks õmmeldud.

FOTOD EESTI FILMIARHIIV, AUTORI ERAKOJU

Saja aasta eest panid eestlaste täägid Petrogradi värisevama

Märtsis 1917 korraldasid Petrogradi eestlased enneolematult vägeva meelevallduse, millel osales ka 12 000 relvastatud sõjaväelast.

PEKKA ERELT

pekka.erelt@ekspress.ee

Veebruari lõpul (uue kalendri järgi - ukj märtsis) 1917 puhkesid Venemaa pealinnas ulatuslikud streigid ja meelevalldused, mis viisid kogu riiki haaranud veebruarirevolutsioonini. Agaraimate kaasalööjate hulka Petrogradis kuulusid eesti sõjaväelased, kelle roll revolutsiooni võidus polnud väike. „Sattunud revolutsiooni eelõhtul neisse polkudesse, kes esimesena

asusid järgmise hommiku koidikul Vene pealinna vallutamisele, märkasid suurt vaimustust väljaastumiseks eriti eestlastes ja ukrainlastes,“ meenutas toonane laevaehituse inspektori abi **Peeter Schneider**. „Homme läheb lahti,“ öelnud eestlaste poisid 26. veebruari (ukj 11. märtsi) õhtul.

Eestlased revolutsiooni palavaimas paigus

Hommikul möll algaski. „Tabasin tänavavõitlustel juba korrapäralisi Eesti sõjaväelaste salgakesi, kes tegutsesid kõige palavamatel kohtadel. Eesti sõjaväelaste eestvõttel vallutati muuseas arsenal ja Peeter

Pauli kindlus. Ei unune hetk, mil umbes neljasaja meheline peaaegu eestlastest koosnev salk tegi hulljulge rünnaku üle „alasti“ Troitski silla Peeter Pauli kindluse peale, mille müüridel haigutasid kahurid ja piilusid kuulipildujad,“ kirjeldas Schneider. Rünnak võinuks uppuda verre, ent kindluse kaitsjate kahurid ja kuulipildujad vaikusid. Enamgi veel, nad avasid eestlastele väravad ja ühinesid revolutsiooniga.

„Salgake eestlaste arsenalist vallutatud suurtükiga jõudis Liteinaja ja Nevski nurgale ning seadis kuulirahe all suurtüki viibimata Nevski suunas üles, kusjuures habemik sõdur võidurõõmsalt lausus: „Nüüd

me neile kuraditele näitame!“ Arvata võib, kuidas mees veel edasi võis kiruda, sest ei tarvitsenud ühtki pauku lasta - võit oli Peterburis juba silmnähtavalt revolutsiooniliste vägede käes,“ meenutas Schneider.

Miks eestlased nii tulihingeliselt veebruarirevolutsiooniga kaasa läksid? „Igal mehel oli tol päeval südames lootuse säde, et kui õnnestub revolutsioon, toob see ehk meie kodumaalegi paremaid päevi.“ Schneider pidas osavõttu revolutsioonist „aastasade järele õieti esimeseks võitluseks kodumaa vabaduse eest“.

Manifestatsiooni idee saadi ukrainlastelt

Kesk revolutsiooni kirgi asusid Petrogradi eestlased oma ridu koondama, mis osutus samas ka hädavajalikuks. Nimelt oli 17. (ukj 30.) märts

ja meeleavalduse suurepärase korraldus näitab, et Eesti on nendeks uuendusteks küps.“

Peaministrile löödi rusikas lauale

Vene ajalehed kirjutasid manifestatsioonist lugupidamisega. Oli neidki, kes ei suutnud uskuda, et Petrogradis nii palju eestlasi ja eesti sõjamehi on. „Eile olid tulnud Peterburisse meelt avaldama eestlased sealtpoolt Narvat ...“ kirjutas Petrogradski Lis-tok.

Tol päeval kogetu rabas eestlasi endidki. Sellal Petrogradis viibinud **Oskar Kallas** ütles oma kaaslasele: „Kirjuta sina sellest Postimehele, mina ei suuda, minule on see läinud pähe nagu viin...“

Et asi ikka kindel oleks, käisid eestlaste esindajad päev-paar pärast manifestatsiooni vürst Lvovi juures seaduse kinnitamist tagant kiirustamas. Seekord võeti „mõjutusvahendina“ kaasa imposantne sõjaväelane **Mihkel Lüll**, kes samuti oli osalenud demonstratsiooni korraldamises. Talle omase hooga põrutas Lüll rusikaga vastu lauda ning kärgatas: „40 000 eesti sõduri nimel Peterburi garnisonis nõuan seaduse otsekohest kinnitamist!“ Peaminister Lvov püüdis Lüllil rahustada, lubades teha kõik, mis võimalik...

„Eesti sõjaväelaste osavõtt Peterburi revolutsioonist oli aastasadade järele õieti esimene võitlus kodumaa vabaduse eest.“

Peeter Schneider

Peagi saabuski teade autonoomia väljakuulutamisest. 30. märtsil (ukj 12. aprillil) 1917 kinnitas Ajutine Valitsus seaduse, mille alusel liideti Liivimaa kubermangu põhjaosa Eestimaa kubermanguga ning moodustati ühtne autonoomne Eestimaa kubermang. Kubermangukomissariks määrati **Jaan Poska** - tulevane Tartu rahu arhitekt. Pikk samm Eesti iseseisvumise suunas oli astutud.

See oli ühtlasi signaaliks Eesti sõjaväelastele Petrogradis: nüüd on neid kodumaal palju rohkem vaja kui Venemaa pealinnas. „Õieti samal päeval otsustas vabariiklaste liit kutsuda viibimata kokku Peterburi sõjaväeosadest Eesti sõjaväelaste esitajate koosoleku, kus võeti arutusele rahvusliste väeosa-de asutamine ja kõigi Eesti sõjaväelaste koondamine kodumaale,“ kirjutas Schneider.

Selle elluviimiseks valisid Peterburi sõjaväeringkonna eesti sõjaväelaste esindajad Eesti Sõjaväeosade Keskkomitee, mille juhiks sai Peeter Schneider. Koos Tallinna Eesti sõjaväelaste bürooga saadi luba Eesti rahvusväeosade asutamiseks ning seejärel algas Petrogradis eesti sõjaväelaste saatmine kodumaale. Eesootas suurem ja raskem võitlus.

LÖPPU POLE NÄHA: Eestlaste rongkäik Petrogradis oli ligikaudu kahe kilomeetri pikkune.

Манифестация эстонцев
26-го Марта 1917г. вь Петроградь.

sil Venemaa Ajutisele Valitsusele üle antud Tallinnas koostatud seaduseelnõu, millega taotleti Eesti autonoomiat Vene riigi koosseisus. Oli aga oht, et valitsus võib seaduse vastuvõtmisega venitada, mistõttu otsustati 26. (ukj 8. aprillil) märtsil korraldada Petrogradis jõudemonstratsioon - suur meeleavaldus.

„Mõte Eesti manifestatsiooniks tekkis siis, kui nägime Tauria palee juures ukrainlaste meeleavaldust. Vaatasime seda ilmetut ja jõuetut meeleavaldust, /Märt/ Pukits, /August/ Jansen ja mina, ning olime kohe veendunud, et eestlased võiksid seda palju paremini korraldada. Peterburi garnisonis teenis palju eestlasi, kes vaimustusega olid kaasa tulemas,“ meenutas ajakirjanik ja hilisem Asutava Kogu liige **Helmi Jansen**.

Manifestatsiooni ettevalmistamiseks asutati sõjaväelaste eestvõttel Eesti Vabariiklik Liit, millel olid osakonnad kõigis Petrogradi sõjaväeosades. Liitu juhtis kooliõpetaja **Artur Vallner**, aga tema kõrval olid organiseerimisega ametis ka paljud teised: näiteks Peeter Schneider ja Eesti esimene riigisekretär **Theodor Käärik**.

„Manifestatsiooni korraldasid sõjaväelased sarnase vaimustusega, mis mõeldav ainult revolutsiooni päevil. Ühe nädala jooksul olid Peterburi ja ümbruskonna eestlased ning Eesti sõjaväelased mobiliseeritud manifestatsioonile Eesti sinimusta-valge lipu alla. Isegi Kroonlinnast, Oranienbaumist ja Krasnoje Selost saabusid Eesti sõjaväelased sõjalises varustuses kohale,“ kirjeldas Schneider. Rakkes olid ka naised. „Õmblesime 40 eesti lippu, enamjagu neist 3-4 meetri pikkused siidlipud, ühelt poolt sini-mustvalged, teiselt poolt punased,“ kirjeldas Jansen.

Meeleavalduse tuumikuks ja lõugirusikaks olidki umbes 12 000 sõjaväelast, kes kandsid oma kodumaa le vabadust nõudvaid loosungeid ja rahvusvärve. Aga oli ka huumori pii-rimail olevaid etteasteid. Nii kand-

sid ühe polgu ees lippe kolm tüsedat suure habemega sõdurit ning lippe ehtis kiri: „Meie oleme need Balti parunite veohärjad!“

Eestlased – jõud, mida tuli arvestada

Meeleavaldusest pidi tulema üleüldine Petrogradi eestlaste manifestatsioon riigiduumale, millega kavatseti kiirendada seaduse vastuvõtmist. Nii läiski: mööda linna tänavaid sammus tol päeval ligikaudu 40 000 Petrogradi eestlast, mis jättis linlastele kustumatu mulje. „Eestlaste distsiplineeritud rivid äratasid aukartust – see oli „jõud, mida tuli arvestada“, nagu ütlesid venelased,“ iseloomustas Jansen.

„Hämmastusega vaatles Vene pealinn esimest korda Eesti revolutsioonilist sõjaväge – uhket ja korralikku sõjaväge. Keegi Vene polkovnik

suudles pisarsilmil üht meie sõdurit ja ütles tähendusrikkalt: „Niisugused sõjamehed võivad veel paljugi teha...““ meenutas Schneider.

Paari kilomeetri pikkune rongkäik, mille ees kandis sinimustvalget lippu Artur Vallner, liikus tosin orkestri helide saatel Jaani kiriku juurest läbi Petrogradi tänavate Tauria palee ette. Seal anti riigiduumale üle proklamatsioon, mis nõudis omavalitsusseaduse kinnitamist ja Venemaa muutmist föderatiivseks demokraatlikuks vabariigiks.

Ühes rahvuslippudega läksid eestlaste esindajad Tauria palee suurde saali kohtuma peaministri vürst **Georgi Lvoviga**. Talle loeti ette Eesti autonoomia andmise nõue, mille peale ütles Ajutise Valitsuse liige, Petrogradi komandant **Boris Engelhardt**: „Eestlaste soov autonoomia saamiseks on õige

RAHVUSLASEST SAI REETUR

Petrogradi eestlaste manifestatsiooni peaorganisaator **Artur Vallner** määrati pärast veebruarirevolutsiooni Eestimaa kubermangu rahvakoolide direktoriks. „Oli õiglane, aus ning korralikkude elukommetega inimene, sealjuures kaunis uhke ja auahne. Peterburi eestlaste ringkondis oli lugupeetud tegelasena tuntud,“ meenutas tema hea tuttav Konstantin Lepp. Vallnerist sai ka suvel 1917 kokku tulnud Eesti Ajutise Maanõukogu esimene esimees. Just maanõukogu võttis 15. (ukj 28.) novembril vastu ajaloolise otsuse, millega kuulutas end kõrgeimaks võimaks Eestis.

Ent selleks ajaks oli Vallner maanõukogu esimehe kohalt juba taandatud oma konfliktide tõttu. Vallner solvus sellest hingepõhjani ja vahetas poolt. „Ta ei läinud heameelega, teda tõrju-

ti minema. Ja see tähendas Vallneri juures juba väga palju. Ta leidis, nagu oleks temale ülekohut tehtud, teda mittevääriliselt hinnatud. Siit algab tema lähene-mine kommunistidele,“ kirjutas sots ja kirjanik Karl Ast.

Kannapööre oli täielik, manifestatsioonil kõigi ees sinimustvalget lippu kandnud rahvuslane reetis oma ideaalid. Peagi tegutses ta Eesti Tööraha Kommuuni nõukogu ridades rahvahariduse komisjoni komissarina. Rahvaharidus seisnes selles, et Vallner muutis Narva Aleksandri kiriku rahvamajaks ning põletas kirikuõpetaja korteris ära sadakond piiblit ja uut testamenti. Vastutus kommuuni ajal Eestis toimepandud tapmist ja hävitustöö eest lasub ka temal. Kommuuni kokkukukkudes põgenes Vallner Venemaale. 14. veebruaril 1938 lasti Vallner troika otsusel maha.

EESTI EEST: Eesti sõjaväelaste üks organiseerijaid Petrogradis 1917 oli Peeter Schneider.